

**ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
Кафедра публічного управління та адміністрування**

ПЕТРОВА Олена Анатоліївна

**ЗАПРОВАДЖЕННЯ МОНІТОРИНГУ ЯК МАРКЕТИНГОВОЇ
ТЕХНОЛОГІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ З
УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ
РЕГІОНУ**

Спеціальність: 281 Публічне управління та адміністрування

АВТОРЕФЕРАТ

магістерської роботи на здобуття наукового ступеня
магістра публічного управління

Миколаїв – 2020

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми магістерського дослідження обумовлена тим, що проблеми соціально-економічної нерівності та регіональних диспропорцій займають важливе місце у спектрі проблем регіонального управління систем та стратегій їх розвитку. Проблеми нерівномірності розвитку територій для економіки України є якісно новими, оскільки сучасні національні програми регіонального розвитку формуються паралельно як з трансформаційними процесами системи державного управління, так і світовими глобалізаційними процесами.

Тому виникає необхідність удосконалення прикладних інструментальних засобів діагностування та моніторингу на основі впровадження комплексних інтегрованих економіко-математичних моделей оцінки та аналізу соціально-економічної нерівності та регіональних диспропорцій територіального розвитку, що дозволить сформулювати обґрунтовані управлінські рішення, направлені на розробку тактичних та стратегічних заходів з вирівнювання значних територіальних розбіжностей, що забезпечить підвищення рівня стійкості, безпеки та зниження соціально-економічної напруженості.

Україна проголошена правовою і соціальною державою, що насамперед пов'язано з розбудовою сучасної соціально спрямованої ринкової економіки, яка своєю інфраструктурою повністю інтегрована у світовий простір. Відтак, потребують вирішення не тільки складні економічні питання, а й практичне завдання держави щодо підвищення рівня та якості життя населення, що знаходить своє безпосереднє втілення в програмах соціально-економічного розвитку регіонів.

Одним з актуальних завдань регіонального розвитку є забезпечення інформаційної підтримки. Сьогодні система інформаційної підтримки регіонального управління представляє собою складну і не завжди взаємопов'язану сукупність інститутів зі збору, зберігання, аналізу та розповсюдження інформації. Для ефективного виконання своїх функцій органи публічного управління всіх рівнів, в будь-який час повинні мати в своєму розпорядженні достовірну і вичерпну інформацію щодо соціально-економічного, екологічного, політичного, технологічного, просторового стану об'єкту управління (регіону, міста, країни тощо).

Сучасна ситуація в країні, що призвела до виникнення кризових явищ, вимагає перебудови засад інформаційної підтримки регіонального управління і, перш за все, створення системи регіонального моніторингу та

відповідної нормативно-правової бази, яка забезпечить управління повною, об'єктивною і актуальною інформацією для компетентного всебічно зваженого підходу до підготовки і прийняття рішень будь-якого рівня щодо політики регіонального розвитку.

Нині інформація, необхідна для прийняття управлінських рішень щодо регіонального розвитку, розподілена по відомчих, галузевих, обласних, місцевих, державних та недержавних інформаційних центрах, не збирається і не накопичується централізовано в потрібному обсязі для комплексного та оперативного аналізу інформації щодо функціонування та розвитку регіонів в контексті реалізації державної регіональної політики. Разом з тим, аналіз динаміки і прогнозування змін стану ресурсів, процесів та результатів регіонального розвитку надзвичайно важливі для обґрунтування управлінських рішень щодо розробки та реалізації державної регіональної політики.

Методології здійснення державного управління регіональним розвитком, регіональними соціально-економічними системами різних рівнів, проблемам розробки та реалізації ефективної регіональної політики присвячені праці В.Б.Авер'янова, Г.В.Атаманчука, В.М.Бабаєва, В.Д.Бакуменка, В.П.Беглиці, В.М.Ємельянова, О.Н.Євтушенка, М.Х.Корецького, П.І.Надолішнього, Н.Р.Нижник, О.Ю.Оболенського, Г.С.Одинцової, В.В.Цветкова та інших відомих українських та зарубіжних вчених. Водночас залишається недостатньо уваги приділено взаємозв'язку моніторингу та ефективності в управлінні на регіональному рівні. Це обумовлює актуальність теми магістерського дослідження.

Мета і завдання дослідження. Метою магістерської роботи є комплексне дослідження ролі та місця моніторингу в підвищенні ефективності публічного управління на регіональному рівні в Україні та обґрунтування шляхів удосконалення управління на регіональному рівні з використанням процедури моніторингу.

Для досягнення мети були поставлені такі **завдання**:

- дослідити стан наукових досліджень засад моніторингу, його зміст та сутність в державному управлінні;
- встановити особливості соціально-економічного розвитку регіонів;
- визначити місце моніторингу в процесах соціально-економічного розвитку регіону;
- проаналізувати проблеми ефективності управління соціально-економічним розвитком регіонів;

- дослідити інституційну систему державного управління з управління на регіональному рівні;
- обґрунтувати шляхи удосконалення використання моніторингу для підвищення ефективності соціально-економічного розвитку регіонів.

Об'єкт дослідження: ефективність в публічному управлінні на сонові використання маркетингового підходу.

Предмет дослідження: запровадження моніторингу як маркетингової технології в діяльності органів державної влади з управління соціально-економічним розвитком регіону.

Методи дослідження обрані з урахуванням специфіки об'єкту та предмету дослідження. Методична основа дослідження – наукові принципи, методи та засоби наукового пізнання, застосування яких забезпечує достовірність результатів роботи та досягнення поставленої мети.

Для вирішення окремих теоретичних завдань застосовуються системний аналіз, синергетичний підхід та метод наукової абстракції. Поряд з цим використано системний, структурно-функціональний та інституціональний підходи задля узагальнення перспектив використання моніторингу щодо підвищення ефективності реалізації програм соціально-економічного розвитку. Прикладні аспекти предмета дослідження вимагають застосування низки емпіричних методів (спостереження, індукції та дедукції, вимірювання, аналізу та синтезу тощо). Широко використовуються специфічні методи статистико-економічного аналізу: порівняння, SWOT-аналізу. Комплексність методів, що використовувались, забезпечила цілісність, узгодженість і системність дослідження.

Інформаційну базу дослідження склали законодавчі, нормативні та методичні документи України, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, статистична інформація, інформаційні джерела Міністерств, Миколаївської обласної державної адміністрації тощо.

Наукова новизна та практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вирішено важливу наукову проблему щодо комплексного дослідження ролі та місця моніторингу в підвищенні ефективності публічного управління на регіональному рівні в Україні та обґрунтування шляхів удосконалення управління на регіональному рівні з використанням процедури моніторингу.

Структура і обсяг магістерської роботи. Магістерське дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел. Список використаних джерел містить 72 найменування. У роботі вміщено 2 таблиці, 2 рисунки. Положення основного тексту доповнює матеріал, викладений у додатку А.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету та основні завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, висвітлено наукову новизну і практичне значення виконаної роботи.

У першому розділі «**Наукові засади дослідження моніторингу як маркетингової технології в діяльності органів державної влади**» увага зосереджена на аналізі наукових досліджень в обраній сфері, визначенні особливостей запровадження моніторингу в діяльності органів державної влади на регіональному рівні та його ролі як складової підвищення ефективності діяльності органів державної влади.

У підрозділі 1.1. «**Стан наукових досліджень моніторингу**» визначено, що на основі аналізу наукової категорії «моніторинг» доцільно надати визначення моніторингу програм соціально-економічного розвитку як – систематичне, безперервне збирання, накопичення, опрацювання та використання інформації щодо вироблення та реалізації програми соціально-економічного розвитку регіону на основі застосування відповідних методик. Моніторинг дозволяє чітко та об'єктивно визначати ефективність чи неефективність будь-якої програми соціально-економічного розвитку регіону, відсутність його застосування у практичній діяльності органів влади є основною причиною того, що добре розроблені програми соціально-економічного розвитку виявляються невідповідними динаміці розвитку суспільства, а відтак – не достатньо ефективними.

Метою моніторингу програм соціально-економічного розвитку регіону є забезпечення керівників органів державної влади оперативною достовірною інформацією про стан реалізації програми соціально-економічного розвитку регіону задля прийняття ефективних державно-управлінських рішень. Моніторинг програм соціально-економічного розвитку регіону повинен мати в своїй основі ресурсне забезпечення, яке складається з: методичного, інформаційного, організаційного, фінансового забезпечення, людських та матеріально-технічних ресурсів.

Підрозділ 1.2. «**Особливості запровадження моніторингу в діяльності органів державної влади на регіональному рівні**» ґрунтувався на дослідженні моніторингу в органах державної влади. Моніторинг програм

соціально-економічного розвитку регіону пропонується проводити за 4 напрямками: моніторинг фінансування запланованих заходів; моніторинг виконання робіт; моніторинг результатів (тобто тут простежується, до яких результатів призвело виконання або невиконання запланованих заходів); моніторинг процесу реагування на негативні чи позитивні тенденції (що зроблено, яка політика здійснена внаслідок отримання певних результатів, тобто цей напрям відображає рівень реагування органу влади та конкретних посадових осіб з будь-якої проблемної ситуації в ході реалізації програми соціально-економічного розвитку).

Комплексне дослідження поняття «регіон» в літературі з державного управління дозволяє вести мову про регіональну політику, яка є сферою діяльності з управління економічним, соціальним, політичним, екологічним розвитком країни в регіональному аспекті. Державна регіональна політика знаходить свій вияв в програмах і стратегіях соціально-економічного розвитку регіону. Слід зазначити, що нормативно-правове підґрунтя щодо програм та стратегій соціально-економічного розвитку та регіональної політики в цілому є достатньо розробленим в Україні, про що свідчить аналіз законодавства.

У підрозділі 1.3. «Роль моніторингу як необхідна складова в підвищенні ефективності діяльності органів державної влади» встановлено, що визначено, що основними формами регіональної політики є прогнозування, планування і програмування. Ці форми знаходять свій практичний вияв в програмах соціально-економічного розвитку. Водночас в державному управлінні важливе місце посідає питання вирішення проблеми щодо визначення ефективності програм соціально-економічного розвитку.

Ефективність в державному управлінні є здатністю органів державної влади забезпечувати потреби суспільства в умовах обмежених ресурсів. Однак специфічність державно-управлінської діяльності полягає в тому, що її ефективність важко виміряти. Ефективність полягає в тому, що надає змогу визначити, наскільки співвідносні обрані напрями з ресурсами та механізмами досягнення цілі, які результати були отримані, наскільки співвідносна регіональна політика з національними пріоритетами.

У другому розділі «Проблеми запровадження моніторингу в практичну діяльність органів державної влади в контексті управління соціально-економічним розвитком регіону» приділено увагу особливостям розвитку регіонів, вимірювання ефективності реалізації програм соціально-економічного розвитку та проблеми розбудови інституційної складової щодо моніторингу програм соціально-економічного розвитку регіону.

У підрозділі 2.1. «Особливості розвитку регіонів України» показано,

що регіони України є неоднаковими з економічної точки зору: на сході країни домінує промислове виробництво, у Карпатах – туризм, у великих містах головну роль відіграє сектор послуг. Таким чином, економіки регіонів різні. Слід зазначити, що єдиним розвиненим регіоном є Київська область. Тому держава повинна сприяти вирівнюванню регіонального розвитку, що втілюється в державній регіональній політиці і стимулювати регіональну владу до самостійного пошуку вирішення проблем регіону.

Вивчення проблеми розвитку регіонів довело, що необхідно удосконалити методiku розробки програм соціально-економічного розвитку регіону, їх більшу спрямованість в бік бізнес-управління та проектного менеджменту. Тобто програма соціально-економічного розвитку повинна реалізовуватися як проект із чітким визначенням виконавців, заходів, цілей, механізмів реалізації, відповідальності за невиконання проекту, необхідного бюджетного фінансування.

У підрозділі 2.2. «Вимірювання ефективності реалізації програм соціально-економічного розвитку на прикладі Миколаївської області» визначено, що основними програмними документами щодо реалізації регіональної політики в Миколаївській області є актуалізована Стратегія соціального та економічного розвитку Миколаївської області на період до 2020 року. Аналізуючи звіт щодо виконання програми, необхідно відзначити, що він виявляється констатацією фактів, не надає аналізу та оцінки ситуації, її подальшого розвитку. Звіт не надає уявлення про ефективність вжитих заходів, що потрібно змінити надалі, які механізми повинні бути вдосконаленими, які залишити без змін, які повинні бути замінені на більш ефективні і чому.

У підрозділі 2.3. «Розбудова інституційної складової щодо моніторингу програм соціально-економічного розвитку регіону» було зроблено аналіз, що інституційною основою розробки та реалізації стратегії соціально-економічного розвитку є Головне управління економіки обласної державної адміністрації. Тобто уся інформація щодо реалізації програми накопичується спеціалістами цього управління. При цьому необхідно зазначити, що в основу покладається інформація, отримана від структурних підрозділів. До уваги, наприклад, також беруться матеріали ЗМІ, експертних центрів, громадських організацій. Вони залучаються до роботи над реалізацією програми соціально-економічного розвитку, що може свідчити про напругу та бажання удосконалити роботу над формуванням та моніторингом стратегії соціально-економічного розвитку регіону.

У третьому розділі «Шляхи удосконалення процедури моніторингу в реалізації програм соціально-економічного розвитку регіонів»

визначені одні зі напрямів удосконалення процедури моніторингу, які ґрунтуються на необхідності запровадження європейського досвіду моніторингової діяльності в публічному управлінні, поліпшенні власне процедури моніторингу та використання громадського моніторингу в діяльності органів державної влади.

У підрозділі 3.1. «Запровадження європейського досвіду з моніторингової діяльності в публічному управлінні» визначено, що незважаючи на те, що Україна приєдналася до Паризької декларації ще з 2007 року і зобов'язалася створити ефективну моніторингу, реалізації на практиці цього завдання супроводжується рядом проблем: відсутністю методики моніторингу програм соціально-економічного розвитку, звітністю (звіти мають відбуватися не раз на рік, а кожні три місяці), процедура повинна бути уніфікованою, необхідно посилити спостереження за тенденціями реалізації програми та наданні рекомендацій, чого немає у наявних методиках моніторингу.

У підрозділі 3.2. «Поліпшення процедур моніторингу при реалізації програм соціально-економічного розвитку регіонів» було визначено, що удосконалення процедури моніторингу пов'язано з проблемою, що моніторинг на сучасному етапі обмежується аналізом соціально-економічних показників і не дає уявлення про реальний стан щодо розвитку регіону. Тим більше моніторинг не дає можливості визначити внесок органів влади щодо соціально-економічного розвитку регіону та вирішення проблем області. Тому в цьому аспекті потребує удосконалення по-перше система показників та оцінок щодо реалізації програм соціально-економічного розвитку. По-друге виникає необхідність в розмежуванні моніторингу на моніторинг програм соціально-економічного розвитку на рівні міста (міст районного та обласного значення) та моніторинг соціально-економічного розвитку районів.

Моніторинг ефективності реалізації програми соціально-економічного розвитку пов'язаний з визначенням таких показників як якість життя населення, внесок міста чи району в розвиток обласних програм, хід соціально-економічних змін у місті чи районі, моніторинг соціально-економічного потенціалу міста чи району, що повинно також показати й ефективність діяльності органів влади в сфері реалізації програм соціально-економічного розвитку.

Моніторинг також доцільно розподілити на загальний (постійний аналіз) та проблемно-орієнтований (спостереження щодо вирішення регіональної проблеми).

У підрозділі 3.3. «Використання громадського моніторингу в діяльності органів державної влади» доведено, що на жаль, громадський моніторинг також не використовується повноцінно. Громадськість залучається лише на етапі розробки програми соціально-економічного розвитку переважно у вигляді опитувань та наданні пропозицій на веб-сайтах обласних державних адміністрацій. Проте моніторингові оцінки інститутів громадянського суспільства не використовуються органами державної влади в ході складання звітів. Це пов'язано із слабкістю цих інститутів та відсутністю реально діючих механізмів впливу на органи державної влади.

ВИСНОВКИ

Проведення дослідження показало, що на сучасному етапі соціально-економічного розвитку регіонів України відповідні програми залишаються не достатньо ефективними, що пов'язано з відсутністю системи отримання точної, оперативної та достовірної інформації про хід їх виконання, а створення системи моніторингу дозволило б якісно покращити їх практичне втілення. Таким чином гіпотеза магістерської роботи доведена.

Виконання завдань дослідження дозволило досягти мети роботи та зробити висновки.

1. Встановлено, що моніторинг програм соціально-економічного розвитку – це систематичне, безперервне збирання, накопичення, опрацювання та використання інформації щодо вироблення та реалізації програми соціально-економічного розвитку регіону на основі застосування відповідних методик. Метою моніторингу є надання керівникам органів державної влади достовірної та оперативної інформації для прийняття ефективних та дієвих державно-управлінських рішень. Моніторинг дозволяє чітко та об'єктивно визначати як ефективність чи неефективність будь-якої програми соціально-економічного розвитку регіону в цілому, так і досліджувати окремі проблемні питання чи тенденції регіонального розвитку у певних часових проміжках. Для того, щоб здійснювати моніторинг потрібно мати відповідне ресурсне забезпечення: методичне, інформаційне, організаційне, фінансове, людські та матеріально-технічні ресурси, які на практиці виявляються не достатніми.

2. Для того, щоб моніторинг програми соціально-економічного розвитку був дійсно ефективним, він повинен проводитися за основними чотирма напрямками: моніторинг фінансування запланованих заходів; моніторинг виконання робіт; моніторинг результатів (тобто тут простежується, до яких результатів призвело виконання або невиконання

запланованих заходів); моніторинг процесу реагування на негативні чи позитивні тенденції (що зроблено, яка політика здійснена внаслідок отримання певних результатів, тобто цей напрям відображає рівень реагування органу влади та конкретних посадових осіб з будь-якої проблемної ситуації в ході реалізації програми соціально-економічного розвитку), але на сучасному етапі моніторинг проходить у формі лише констатації факту – виконаний чи невиконаний захід програми, що зовсім не показує ефективність вжитих заходів органів влади.

3. Моніторинг програм соціально-економічного розвитку регіону тісно пов'язаний з реалізацією регіональної політики. Визначено, що регіональна політика є сферою діяльності з управління економічним, соціальним, політичним, екологічним розвитком країни в регіональному аспекті, а програми соціально-економічного розвитку регіонів є документальним її закріпленням. Основними формами регіональної політики є прогнозування, планування і програмування. Усі ці форми передбачають проведення моніторингу для відстеження ефективності політики та попередження негативних тенденцій.

4. Основна проблема щодо визначення ефективності реалізації програм соціально-економічного розвитку регіону полягає у відсутності чітко встановлених критеріїв та показників. Їх визначення повинно проходити в таких основних напрямках: наскільки співвідносні обрані напрями з ресурсами та механізмами досягнення цілі, які результати були отримані, наскільки співвідносна регіональна політика з національними пріоритетами.

5. Водночас аналіз проблем ефективності програм соціально-економічного розвитку регіонів довів, що регіони неоднакові за своїм соціально-економічним розвитком: існують як розвинуті, так і депресивні регіони, тому існує необхідність у виробленні загальних та індивідуальних для кожного регіону показників. Необхідно удосконалити методіку розробки програм соціально-економічного розвитку регіону, її спрямованість в бік бізнес-управління та проектного менеджменту. Тобто програма соціально-економічного розвитку повинна реалізовуватися як проект із чітким визначенням виконавців, заходів, цілей, механізмів реалізації, відповідальності за невиконання проекту, необхідного бюджетного фінансування, тобто з встановленням та використанням наявних ресурсів.

6. Аналіз інституційної системи державного управління з реалізації програми соціально-економічного розвитку показав, що уся робота з розробки та реалізації програми покладається на Головне управління економіки обласної державної адміністрації. Натомість не використовується

належним чином такий потужний механізм моніторингу як громадські інституції (експертні центри, ЗМІ, громадські організації, профспілки, об'єднання активістів громадськості тощо). Зарубіжний досвід засвідчив достатньо активне використання потенціалу громадських інститутів, що дозволяє розробляти та реалізовувати подібні програми більш ефективно.

7. Для більш повноцінного використання моніторингу ефективності програм соціально-економічного розвитку необхідно на сучасному етапі ввести такі показники, як визначення якості життя населення, внесок міста чи району в розвиток обласних програм, хід соціально-економічних змін у місті чи районі, моніторинг соціально-економічного потенціалу міста чи району, що повинно також показати й ефективність діяльності органів влади в сфері реалізації програм соціально-економічного розвитку. Моніторинг доцільно розподілити на загальний (постійний аналіз) та проблемно-орієнтований (спостереження щодо вирішення регіональної проблеми).

АНОТАЦІЯ

В роботі досліджено стан наукового обґрунтування засад моніторингу, його зміст та сутність в державному управлінні; встановлено особливості соціально-економічного розвитку регіонів; визначено місце моніторингу в процесах соціально-економічного розвитку регіону; проаналізовано проблеми ефективності управління соціально-економічним розвитком регіонів; досліджено інституційну систему державного управління з управління на регіональному рівні; обґрунтовано шляхи удосконалення використання моніторингу для підвищення ефективності соціально-економічного розвитку регіонів.

Ключові слова: моніторинг, публічне управління, соціально-економічний розвиток, регіон, громадський моніторинг.

ANNOTATION

The paper investigates the state of scientific substantiation of monitoring principles, its content and essence in public administration; features of socio-economic development of the regions the place of monitoring in the processes of socio-economic development of the region is determined; problems of management effectiveness of socio-economic development of regions are analyzed; institutional system of public administration for management at regional level is investigated; Ways to improve the use of monitoring to increase the efficiency of socio-economic development of regions are substantiated.

The relevance of the topic of the master's study is due to the fact that the problems of socio-economic inequality and regional disparities occupy an important place in the spectrum of problems of regional management of systems and strategies for their development. The problems of uneven development of territories for the economy of Ukraine are qualitatively new, as modern national programs of regional development are being formed in parallel with both the transformation processes of the state administration system and the world globalization processes.

Keywords: monitoring, public administration, socio-economic development, region, public monitoring.